

Klubikultuur eesti- ja venekeelsete inimeste integreerijana Sveta baari näitel

Natalie Mets

Abstract

This article examines alternative club culture as an integrator of Estonian- and Russian-speaking people, based on the example of Sveta Baar, located in the Depoo area of Kalamaja, North Tallinn, during the years 2017–2023. The author seeks to answer the research question regarding the dynamics of the relationships between the Estonian- and Russian-speaking audiences at Sveta Baar and the aspects that influenced the formation of these relationships. Thus the article explores how interviewees from different language groups came to Sveta Baar, became members of its community, and how club visitors oppose mainstream culture. The theoretical framework of the article is based on subculture studies and cultural sociology. The analysis is based on ten semi-structured in-depth interviews, three of which are with Estonian-speaking and seven with Russian-speaking people who have spent time at Sveta Baar. The interviews were transcribed verbatim, and thematic analysis was used to structure the material. The author's personal experience of nightlife plays a significant role as supporting material.

Keywords: club culture, integration, nightlife

Sissejuhatus

Artiklis uurin, milline on klubikultuuri roll eesti- ja venekeelsete inimeste integreerijana Põhja-Tallinnas Kalamajas Depoo alal asunud Sveta baari näitel (tegutses aastail 2017–2023). Vaatlen alternatiivse ööelu ühe võimaliku positiivse sotsiaalse aspektina selle võimekust integreerida omavahel eri keelekeskkonnast pärit inimesi. Sellisena määratlen ka artikli keskse uurimisprobleemi – kuidas integreerib alternatiivne klubikultuur venekeelseid inimesi eestikeelsetega ja laiemalt ühiskonda? Analüüsiks olen valinud Sveta baari, sest minu kogemuse põhjal oli just selle klubi küllastajate hulgas lisaks eesti- ja ingliskeelsetele väga palju venekeelseid inimesi.

Alternatiivseid klubisid käsitan artiklis sotsiaalset integratsiooni soosiva keskkonnana, kus inimesed loovad rahvuslikke erisusi ületavaid kogukondi. Sellised ruumid võimaldavad osaleda laiemas sotsiaalses ja kultuurilises tegevuses, luues seeläbi pinnase tõhusamaks integratsiooniks. Osalemine sotsiaalses, kultuurilises, majanduslikus ja poliitilises tegevuses on kaasamise tuum. Vastupidine, s.t. osaluse puudumine, tähendab väljajätmist (Burchardt jt. 2002: 30–32). Klubikultuuri kontekstis võib sotsiaalset integratsiooni käsitleda sarnaselt muusikafestivalidega – osalejaid võimestavana, pakkudes neile võimalusi sotsialiseeruda, kujundada identiteeti ja tõsta

enesehinnangut. Sageli väärtustavad muusikafestivalid inimeste mitmekesisust või tavalukorras marginaliseeritud rühmi (Laing, Mair 2015: 255).

Integratsiooni uurimine klubikultuuri kaudu Eestis on asjakohane, sest vaatamata ühiskonna kasvanud sidususele ja positiivsetele muutustele lõimumise võtmevaldkondades on keelekeskkondade eraldatus üks suurimaid väljakutseid.¹ Ka rahvusvaheliselt on klubikultuuri küll palju uuritud (Bennett 2020; Hae 2011; Nofre 2021 jt.), ent selle võimekus inimesi ühiskonda integreerida on jäänud pigem tähelepanuta. Ja kuigi klubidest, muusikast ja selle tähendusest on ilmunud palju (sub)kultuuride-alaseid uurimusi (Matos 2015; Brewster, Broughton 2006), tuginevad poliitikakujundajad jätkuvalt pigem kvantitatiivsetele uurimustele, mis hõlmavad andmeid öise majanduse, kuritegevuse ja ööeluga kaasnevate terviseprobleemide kohta. Ööelu sotsiokultuuriline väärtus ja olulisus integratsioonis, kaasamises ja kogukonna loomisel ning kuuluvustunde ja sotsiaalse heaolu hõlbustamisel on jäänud rakenduslikes uurimustes tagaplaanile (Nofre 2021: 507).

Praktikas sekkuvad Eesti kohalikud omavalitsused ja riik siiski üha rohkem heakorra ja riskikäitumisega seotud teemadesse, edastades öise vaba aja veetmise ja meelelahutuse suhtes

¹ Lõimumisprogramm 2023–2026.

tolereerivat ja aktsepteerivat sõnumit. Näiteks loodi 2021. aastal Tallinnas ööelu nõuniku ametikoht, 2024. aastal algatati kahjude ennetamise projekt „Ööhaldjad“ ning samal aastal sõnastas terviseminister avalikus kirjas turvalisema ööelu põhimõtted.

Olles aastaid Tallinna ööelus aktiivselt osalenud, algul külalisena, seejärel korraldajana ning artikli kirjutamise ajal ka Tallinna ööelu nõunikuna, olen märganud Tallinna klubikultuuris osalejate hulgas eri emakeelega inimesi. Otsese tõuke uurida klubikultuuri kui eesti- ja venekeelsete inimeste integreerijat sain mõne aasta tagusest vestlusest kahekümnendates aastates venekeelse eestlasega. Ta leidis, et kõige kaasavamalt ja demokraatlikumalt saab venekeelne noor osaleda Eesti kultuuris just klubikultuuri kaudu. Vestluspartneri sõnul kuulus näiteks laulupidu täielikult eestikeelsetele eestlastele, mida ta näitlikustas rangelt eestikeelse repertuaariga. Samuti leidis ta, et akadeemilise muusika kontsertidel järgitakse kindlaid tavasid nii laval kui ka saalis, mis ei soosi uute kontaktide teket. Ent ööelus valitseb spontaansus, mis soodustab suhete teket ka võõraste ja eri keelt kõnelevate inimeste vahel.

Artikli teoreetiline raamistik pärineb subkultuuride uuringutest ja kultuurisotsioloogiast, mis pakuvad tööriistu, et uurida keerukaid ja mitmesuguseid kultuuriga seotud nähtusi, olgu need lühi- või pikaajalised, komplitseeritud või lihtsakoelisemad (Hall, Neitz, Battani 2003: 3). Esimesena võtsid subkultuuride mõiste kasutusse Ameerika Ühendriikides Chicago ülikoolis töötanud sotsioloogid. Ühtlasi uurisid nad linnaelu (Haenfler 2014: 3), millele ka minu uuring keskendub. Subkultuuride uuringuid arendas edasi Birminghami koolkond, leides muu hulgas, et subkultuure iseloomustavad eristuvad stiilid, millel on ideoloogiline tähendus. Neist fookustest lähtudes tugines ise näiteks Airi-Alina Allaste (1998, 2001, 2015), Jordi Nofre (2020, 2021, 2023) ja Andy Bennetti (2020) uuringutele.

Töö olulisemad märksõnad on klubikultuur, integratsioon ja ööelu. Analüüsi aluseks on kümme poolstruktureeritud süvaintervjuid, millest kolm on tehtud Sveta baaris aega veetnud eesti- ja seitse venekeelsete inimestega, osalt inglise keeles. Intervjuudest saadud infot tõlgendades tuginesin ka isiklikule ööelukogemusele. Analüüsimetodina kasutasin temaatilist analüüsi

intervjuudest moodustuvatele narratiividele. See on tavapärane meetod nii subkultuuride uurimises kui ka kultuurisotsioloogias, mis võimaldab selgitada, mõista ja kirjeldada nii üksikisikute kui ka institutsioonide tegevusmustreid (Erol 2015: 105).

Järgnevalt selgitan, mida artiklis ööelu ja alternatiivse klubikultuuri all mõistan, ning vaatlen peavoolu ja alternatiivse klubikultuuri omavahelist dünaamikat. Seejärel kirjeldan kümnendite kaupa Tallinna klubikultuuri arengut pärast taasiseseisvumist. Viimases peatükis analüüsin Sveta baari näitel klubikultuuri tähtsust eesti- ja venekeelsete inimeste integreerijana. Loodan, et artikkel illustreerib klubikultuuri potentsiaali integratsiooni edendamisel ning panustab eesti- ja venekeelsete inimeste lõimumise diskussiooni.

Klubikultuuri ning öise linnaelu majanduslik ja sotsiokultuuriline perspektiiv

Selles artiklis mõistan klubikultuuri all kogu süsteemi, milles öisel ajal tegutsevad kultuuri-asutused eksisteerivad – alates muusikast, artistidest ja peoruumidest kuni klubikultuuris osalemise põhjuste, seal peetud vestluste ja loodud suheteeni. Klubikultuur jaguneb omakorda peavoolu ja alternatiivseks klubikultuuriks. Alternatiivset klubikultuuri iseloomustab kureeritud ja läbimõeldud muusikavalik, samas kui peavoolu klubikultuuri esindavad populaarsed ööklubid, kus kõlavad pigem raadiohitid. Alternatiivses klubikultuuris osalejaid iseloomustab pikaajalisem pühendumine (Laiakask 2018: 24) ning erinevalt peavoolu klubikultuurist vaimse ja meelelise kogemuse, mitte niivõrd kaaslase otsingud (Brewster, Broughton 2006: 20). Ööelu paiku võib jagada peavoolu esindavaks ja alternatiivseteks ka majanduslike näitajate järgi. Peavoolu- ehk kommertsklubid on finantsedule suunatud ettevõtted, mida külastavad pigem majanduslikult heal järjel inimesed. Tänu kommertsklubide järjekindlale lobitööle kalduvad võimuorganid selliseid kohti rohkem aktsepteerima, pidades neid turvalisuse ja korra tagamisel pädevamaks ning väiksemateks heakorra rikkujateks (Hae 2011: 568).

Laiem avalikkus, nagu lastevanemad ja poliitikud, võib klubikultuuri stigmatiseerida vaatamata selle positiivsetele omadustele

näiteks eneseväljenduse võimaldajana, lõõgastuse pakkujana ja tähendusrikaste kontaktide loojana. Öist vaba aja veetmist väljaspool kodu on ajalooliseltki seostatud alkoholi ja narkootikumide tarvitamisega, LGBTQ+ kultuuriga, vastutustundetuma seksuaalse käitumise ja muude sageli negatiivseks peetavate nähtustega. Nii asendus Eestiski esialgne uudishimu üsna kiiresti hukkamõistuga, kui 19. ja 20. sajandi vahetusel, linnastumise algusaastail, sai alguse kaasaegne ööelu kultuur ning eestlased hakkasid regulaarselt öösiti tantsimas käima. Öist tantsimist tajuti sotsiaalsete normide rikkumisena, seda peeti moraalselt valeks ja tervist kahjustavaks. Usuti, et koos tantsimisega tarvitatakse ka narkootikume, levivad vägivald, seks ja haigused (Leivategija 2023: 15). Ometi on ööelu olnud ühiskonnas alati tähtis, see on olnud levinud viis aega veeta ja tunda kuuluvust teiste ööelus osalejatega. Ka minu intervjueeritavad kinnitasid, et ööelu ja klubikultuur ei aita ainult lõdvestuda ja end väljendada, vaid seeläbi loovad nad ka sidemeid teiste öös tegutsevate inimestega.

Öise klubikultuuriga seostub ka ööelu või ööelumajanduse mõiste – see hõlmab kõike seda, mis toimub linnas vahemikus kell 18.00–6.00, pidades silmas kõiki inimesi taksojuhtidest ja meditsiinasutuste öise vahetuse töötajatest kuni baaride personali ja meelelahutusasutustes viibijateni. Ööelu eksisteerib igas suuremas linnas, kuid prioriteetsuse ja reguleerituse aste võib olla väga erinev. Näiteks Suurbritannias sai ööelust poliitiline prioriteet, kui 1980. aastate lõpus võtsid mõned deindustrialiseeritud Briti linnad kasutusele 24 tunni linna kontseptsiooni. Seda kontseptsiooni kasutatakse linnade puhul, kus atraktiivsed elamurajoonid on integreeritud peamistesse äripiirkondadesse või nende lähedusse. Sellistes linnades asuvad mugavad kaubandusvõimalused töökoha lähedal ja keskkond on turvalisem,² neis liigub korralik ühistransport ning leidub palju meelelahutus-, kultuuri- ja vaba aja veetmise võimalusi (Kelly 2016: 13). Selle kontseptsiooni rakendamine viitab püüdlusele edendada postindustriaalse majanduse nimel ka ööelumajandust (Hae 2011: 566).

Sarnaselt Suurbritanniaga mõistavad ka paljude Saksamaa linnade võimud ööelu mõju kohalikule majandusele, panustades järjepidevalt valdkonna elujõusse ja mitmekesisusse. Et Tallinna linnavalitsuse jaoks ei ole erinevalt Suurbritannia või Saksamaa linnadest ööelu siiani olnud prioriteet ning selle korraldamiseks ei ole loodud ühtegi strateegia- või arengudokumenti, on see ka alareguleeritud ja juhuslik. Ometi on ööelul lisaks majanduslikele kasuteguritele positiivne mõju ka sotsiokultuurilisele arengule. Ööelus kohtutakse teiste inimestega, kujundatakse oma identiteeti ja lõbutsetakse (Liempt jt. 2015: 418), samuti saavad seal kokku erinevad kultuurid ja rahvused (Farrer 2008: 3). Ideaalis julgustab ööelu nii kohalikke kui ka mujalt tulnuid osalema kogukonnaelus, edendades sotsiaalset ühtekuuluvust, kogukonna identiteeti ja mitmekultuurilist mõistmist. See mõjutab suhteid erinevate sugude, vanusegruppide, rahvuste ja religioonide vahel (Nofre 2020: 131–132). Et seda kõike võimaldada, tulebki kujundada mitmekesisist ööelu soosivat poliitikat.

Tallinna klubikultuuri areng pärast taasiseseisvumist

Järgnevalt annan ülevaate, kuidas on alternatiivne klubikultuur erinevatel kümnenditel alates Eesti taasiseseisvumisest 1991. aastal Tallinnas arenenud. Selles ülevaates tuginen 1990. aastatest kõneledes Airi-Alina Allaste uuringutele (1998, 2001, 2015). Kuigi edasistes perioodides esineb uurimislünki, on mul mõnevõrra võimalik tugineda 2010. aastatest kirjutades Peeter Vihma tööle (2013) ning sealt edasi muu hulgas enda isiklikule kogemusele ööelus.

1990. aastad: klubikultuur gentrifikatsiooni eelses vanalinnas

Pärast taasiseseisvumist 1991. aastal veedeti öist vaba aega ennekõike vanalinnas ning sealsetel avalikel pidudel osalesid näiteks elektroonilise, *indie*- ja punkmuusika huvilised. Esimene avalik üritus alternatiivse elektroonilise tantsumuusikaga toimus 1991. aasta augustis Kodulinna Majas (Allaste 2001: 69), kus toimus ka aastal 1992 esimene laiemalt reklaamitud

² Kuna täielikult turvaline ruum on klubikultuurist rääkides utoopiline, kasutatakse ööelu kontekstis mõistet „turvalisem ruum“, mis tähistab püüdlust kogukondlike, ahistamisest ja vägivaldast vabade ruumide suunas.

klubiüritus. Kodulinna Maja ajalugu algas küll varem, juba Nõukogude aja lõpuaastail. Nimelt ehitati see 1986. aastal Tallinna Noorte Klubi Kodulinn staabiks ning juba 1987. aastal võõrustati seal kaheksa bändiga avalikku punk-kontserti „Sponsorparaad '87” (Vangonen 2017: 28). Pärast Kodulinna Maja üritusi asuti pidusid organiseerima teistelgi vanalinna üüripindadel (Allaste 1998: 30). Oluline koht Eesti klubikultuuri algusaastatel oli ka Tallinna vanalinnas asunud Malemajal, kus alates 1993. aasta suvest toimus samuti perioodiliselt üritusi (Allaste 2001: 70).

Lisaks nimetatud paikadele hindas alternatiivse muusika publik vanalinnas ka selliseid kohti nagu Bel Air, Restko, ENKE kelder, Biti torn, Kuku klubi, kohvik Koopakass, Tallinna Kinomaja ning Von Krahlis baar. Kommertslikule klubiskeenele andis hoogu juurde 1996. aastal asutatud klubi Hollywood, kus kohalikud koos inglise DJ Rhythm Doctoriga käivitasid pidude sarja „Heaven and Hell” ja „House of Rhythm” (Allaste 2001: 73).

Kümnendi keskel olid kohalikud sunnitud vanalinnast üha enam välja kolima ja oma tee vanalinna leidis aina rohkem turiste. Ka noored asusid vanalinna kõrval otsima uusi linnaosi, kus aega veeta. Nii liiguti 1990. aastate keskel Ida-Tallinna suunas, omajagu ööelukohti tekkis kesklinnas Kompassi asumis ja peod toimusid ka Pirital (Allaste 1998: 32). Näiteks korraldati 1994. aasta jaanuarist igal nädalal elektroonilise muusika üritusi kommertsklubis Piraat, mis asus Pirital. Sama aasta veebruaris toimus Pirita TOP-is mitu päeva kestnud ja inimmassi kohale toonud „Reivland” (Allaste 2001: 77). Sel perioodil tegutsesid väljaspool vanalinna teisedki populaarsed peokohad, nagu alates 1995. aastast mahajäetud tehasehoone RET (Raadio-Elektroonika Tehas), Dekoltee, pidusid toimus ka igapäevaselt avalik-õigusliku kunstiülikoolina tegutsenud Tallinna Kunstiülikoolis (tänapäevase Eesti Kunstiakadeemia) ja Enteris (kunstiülikooli keldris), mis kõik paiknesid kesklinnas Kompassi asumis. Ilmselt laienes pidude areaal kiiresti tänu klubikultuuri kasvavale populaarsusele, mistõttu jäid vanalinna ruumid lihtsalt kitsaks – peod jõudsid väljapoole vanalinna, sest klubikultuur oli aina populaarsem, selles osalejate hulk tõusis mõnesajalt fännilt üha suuremate arvudeni.

2000. aastad: uudistamine uutes linnaosades

Sel perioodil pidutsesid alternatiivse ja peavoolu klubikultuuri esindajad võrreldes varasema ja hilisema ajaga rohkem ühiselt vanalinnas. 1990. aastate lõpus ja 2000. aastate alguses muutus varem alternatiivseks peetud klubikultuur veelgi populaarsemaks, sündmusi kuulutati välja avalikult ja reklaamiti laialt. Üks selline peosari oli näiteks 1997. aastal Von Krahlis alustatud „Mutant Disco”, kus mängiti küll teadlikuma publiku hinnatud *house*-muusikat, ent seda külastas väga palju ka skeeneväliseid inimesi. Samamoodi populaarne peosari oli Ringo Ringvee ja Tarrvi Laamanni *reggae*-muusikale ja kultuurile pühendatud „Bashment” (Allaste 2001: 75).

Lisandus ka mitmeid gei- ja lesbiklubisid, mis olid nii LGBTQ+ inimeste kui ka heterote hulgas populaarsed, näiteks Nightman ja Angel. Nightman oli end vabameelseks nimetav klubi, kus hinnati tavatut riietumist (Talpsepp 1999), mängiti diskot, *funky*- ja *house*'i – inimesed said vabalt olla nemad ise (Klubi 2002; Drobot 2020). Kui Nightman muutus LGBTQ+ inimeste meelest heterote hulgas liiga populaarseks, avati küll heteroid tolereeriv, kuid ennekõike geimeestele suunatud glamuurne, sööki ja jooki serveeriv kolme saaliga Club Angel (Pauts 2004).

2000. aastate lõpus kujunesid alternatiivse kultuuri esindajate põhilisteks ööelu sihtkohtadeks Kristiine ja Põhja-Tallinn, mis on nii jäänud tänaseni. Liikumist vanalinnast Kristiinesse ja Põhja-Tallinnasse selgitab muu hulgas gentrifikatsioon. Tegemist on protsessiga, mille käigus muutub madalama maine ja soodsate rendihindadega vanade majade piirkond huvipakkuvaks sageli loome- ja teadmusvaldkonna noortele, kes otsivad odavat, ent põnevat elamiskeskonda. Tänu sellele kasvab huvi piirkonna vastu, paranenud maine muudab selle keskklassile vastuvõetavamaks ja turuväärtus kasvab (Tuvikene 2015).

Esimese näitena kultuuriasutustest, mis tekkisid gentrifikatsiooni tõttu linnasüdamest väljapoole, võib nimetada juba 2002. aastast Kristiines endises kummiloomade vabrikuhoones tegutsenud Kultuuritehast Polymer. Sealseid stuudioid kasutasid aegade jooksul paljud kunstnikud, muusikud, filmitegijad, seltsid ja subkultuuride esindajad (Kartau 2014). Polymeris toimusid regulaarselt ka peod, neist tuntuim „Diletantide Avangard”. See oli noorte tegevuse arendamisele

suunatud suuremahuline alternatiivmuusika üritusesari, mis kaasas ansambleid, kunstnikke, luuletajaid jt. (Diletantide Avangard 2010).

2010. aastad: peavoolu ja alternatiivse klubikultuuri erinevused

2010. aastate esimesel poolel asusid põhilised peopaigad Tallinna kesklinnas ja mõnede eranditeta äärelinnades. Selle perioodi ööelust rääkides saab klubid jaotada kolmeks: a) peavooluklubid, näiteks Hollywood, Venus ja Parlament; b) alternatiivklubid, näiteks Von Krahl, Korter ja Sinilind; ja c) nn. *underground*-klubid (Vihma 2013: 360).

Kesklinnast väljapoole tekkisid just *underground*- või alternatiivklubid. Aastal 2011, kui Polymer sulges avalikele üritustele oma suure ruumi, avati aadressil Ülase 12 samanimeline, siiani tegutsev ja end sotsiaalkeskuseks nimetav antifašistlik DIY ehk tee-seda-ise klubi. Akronüüm viitab peo- ja muusikakultuuris produktiooniviisile, mis erineb selgelt peavoolu muusikatööstuse omast. Selle mõtteviisi südames on korraldajad ja asutused, kelle väärtused asuvad võrreldes kinnisvaraarendajatega spektri vastasküljel – kui arendajad kipuvad linnu finantskasumi nimel täis ehitama, siis DIY skeene soovib linnu rikastada kogukondliku kultuuri kaudu (Moloney 2019).

Sealsamas Lille asumis ongi aastast 2013 tegutsenud mitmed alternatiivklubid, näiteks ULME, ASUM ja UNI. Alates 2016. aasta suvest praeguseni on endiste alternatiivklubide ruumides avatud *techno*- ja *house*-klubi 9/11. Sama hoovi peal tegutses aastatel 2016–2018 Sveta baari eelkäija Helikopter. Klubikülastajad on Helikopterit kirjeldanud kohana, mis tõi tänu oma asukohale juba enne Sveta baari lisaks erinevatele subkultuuridele kokku inimesi eri linnaosadest ja rahvustest (vestlus autoriga).

Et kunagises tööstuspiirkonnas asub mitmeid erineva suurusega tühje ruume, mida saab ürituste korraldamiseks edukalt ümber ehitada, on Lille asumis võimalust näinud ka peavoolupublikule keskendunud ettevõtjad. Madara tänaval on eri aegadel tegutsenud peavooluklubid Club Von Überlingen, Club Factory ja praegugi tegutsev Helitehas.

On mitu põhjust, miks asub Lille asumis juba üle kümne aasta üksteisele nii lähestikku eriilmelisi ööelupaiku. Esiteks on elumajad sealsest garaažide- ja tööstuskompleksist piisavalt kaugel,

teiseks ei ole sellele territooriumile tekkinud konkureerivaid ärihuvisid. Ühe sealse rentniku sõnul on üürileandja näol tegu ka oma kinnisvara eest hoolt mitte kandva omanikuga, mistõttu on huvi ruumide rentimise vastu tagasihoidlik. See muudab need kättesaadavaks vähenõudlikele loomeinimestele (vestlus autoriga). Siinkohal on üks traagilisemaid näiteid elektripaigaldisest ja korrast ära juhtmestikust alanud põleng 2022. aasta lõpus, mis lõppes inimese surmaga (Lomp, Veltman 2022).

2020. aastad: alternatiivklubid seljatavad vanlinna

Ööklubid ei ole ka tänapäeval vanalinnast täiesti kadunud, kuid sinna on alles jäänud põhiliselt peavooluklubid, nagu Hollywood, Venus, Privé ning vanalinnast viie minuti kaugusel asuv Amigo. Vanalinnas asub ka klubi Studio, mis eristub teistest klubidest spetsiaalselt elektroonilise muusika mängimiseks mõeldud helisüsteemi Funktion-One poolest, kuid erinevalt algusaastatest on Studiostki artikli kirjutamise ajal saanud pigem peavooluklubi.

2023. aasta lõpus avati Hollywoodi all klubi Monument, mille muusikavalik otsib peavoolu ja alternatiivse muusika puutepunkti, kuid on siiski suunatud küpses eas, keskmisest rohkem teenivale kliendile (Kröönström 2023). See pigem välistab eksperimenteeriva alternatiivse klubikultuuri publiku, kes on väljas käies orienteeritud pigem muusika nautimisele kui tarbimisele.

Kui vanlinna on peavoolukultuur ühes turistidega üle võtnud, siis alternatiivset klubikultuuri iseloomustab uudishimu ja pidev suund piirkondadesse, mis on veel keskklassistumisest puutumata. Seetõttu asub enamik 2020. aastate alternatiivklubidest Kristiines ja Põhja-Tallinnas. Muusikahuvilised on kaugemale liikunud ka gentrifikatsioonist vallutatud Kalamajast ning jõudnud Pelguranna ja Koplini. Nendes piirkondadesse on ajutiselt või alaliselt asunud HALL, Plastik, ULM, demoClub ja Paavli Kultuuritehas. Lille asumis avati 2023. kevadel ka kväärklubi HUNGR ning 2023. aasta lõpus end salaklubina identifitseeriv Mini K (Mini K 2024).

Üks võimalik põhjus lisaks gentrifikatsioonile, miks on ööelu liikunud vanalinnast Kristiinesse ja Põhja-Tallinnasse, on vanlinna muutunud olemus. Linna küllastavate välisturistide arv on

pidevalt tõusnud, jõudes 2014. aastal üle nelja miljoni inimeseni. Kõrghooajal võib Tallinna vanalinna ainuüksi ühe päeva jooksul külastada 25 000–40 000 inimest ning seega on vanalinnast saanud turismiatraktsioon (Talk jt. 2023: 21–22). Kui mitmetes Lõuna-Euroopa linnades on korraldatud turistidevastaseid meeleavaldusi, siis Tallinnas on alternatiivkultuuri esindajad eelistanud leida endale lihtsalt uued kohad.

Kui päevasel ajal on vanalinn kohalike jaoks vähem atraktiivne ajaveetmise paik turistimasside tõttu, siis öisel ajal lähevad kohalikega konflikti ka teiste linnaosade elanikud, kes sinna turistide kõrval pidutsema tulevad. Ja kuigi vanalinna leiavad tee ka tallinlased, on sealsete restoranide, baaride ja ööklubide küllastaja võrdkuju üldjuhul siiski väliturist, kes kodust eemal olles lubab endale normidest kõrvalekalduvat käitumist näiteks tänaval lärmates, häirides kaaskodanikke seda enam, et sanktsioone ei järgne (Talk jt. 2023: 25).

Probleemi võimendab asjaolu, et Tallinna linnal puudub linnaplaneerimise arengusuund, mis puudutab meelelahutus- ja toitlustusasutuste paiknemist linnas. Tänaeni ei ole öise müra vähendamiseks tehtud ühtegi väga edukat sammu. Seetõttu võib mõista vanalinnaelanike aastakümnetega kasvanud vastuseisu sealsele ööelule ning mõned ööelukohad ongi lõpetanud vanalinnas tegutsemise, mh. legendaarne baar-teater Von Krahl.

Sveta baar eesti- ja venekeelsete inimeste integreerijana

Järgnevalt vaatlen Sveta baari ning laiemalt klubikultuuri võimekust eesti- ja venekeelsete inimeste integreerijana. Analüüsi aluseks on kümme poolstruktureeritud süvaintervjuid, millest kolm on tehtud Sveta baaris aega veetva eesti- ja seitse venekeelse inimesega vahemikus oktoober 2022 kuni jaanuar 2023.

Kõik intervjuueeritavad kuuluvad Y-generatsiooni, keda ühendab digiajastul koos tehnoloogiaga üleskasvamine ja ülim sõltuvus internetist igasuguse teabe hankimisel (Kruger, Saayman 2015: 369). See põlvkond oli tunnistajaks digitaalsete tehnoloogiate ülikiirele tekkele ja arengule, eriti seoses muusika tarbimisega. Ühelt poolt on muusika tänu internetile ja erinevatele tehnoloogilistele lahendustele kättesaadavam

kui kunagi varem ning žanripiiridel ei ole enam varasemaga võrreldes samasugust tähendust. Teisalt on lõpmatu infohulk viinud mõned inimesed tagasi „aeglasemate” ja lapsepõlvst tuttavate meediumide juurde, nagu näiteks vinüülid. See muudab Y-generatsiooni põlvkonnaks, keda iseloomustab tehnoloogiline eklektilisus ning kellel on muusika kuulamisel suhe nii analoog- kui ka digitaalsete tehnoloogiaga (Nowak, Bennett 2020: 348–352). Samamoodi prioriseerib Y-generatsioon vaba aja veetmist, puhkust ja sotsialiseerumist ning väärtustab mitmekesisust ja võrdsust (Kruger, Saayman 2015: 368–369).

Artikli jaoks intervjuueeritud inimesed olid Sveta baari regulaarsed külalised. Jälgisin, et valim oleks variatiivne, ning intervjuueerisin nii eesti- kui ka venekeelseid mehi ja naisi. Enamikku tunnen isiklikult ning ülejäänud leidsin lumepallimeetodil. Intervjuude läbiviimise ajal oli nende vanus vahemikus 21–31. Kümnest üheksa oli seotud ööelukultuuriga, olles ise DJ-d, promootorid või klubiomanikud. Kuigi Sveta baar seisab mitmekesisuse ja võrdsete võimaluse eest, olid seitse intervjuueeritavat mehed, mida seletab ehk asjaolu, et elektrooniline tantsumuusika on meeste keskne kultuur ning naised on sellega seotud keskkondades marginaliseeritud (Farrugia 2012: 7).

Viisin intervjuud läbi individuaalselt ning need kestsid 20 minutit kuni tund. Seitse intervjuud toimus eesti keeles ja kolm inglise keeles. Intervjuuküsimused jagunesid kolmeks. Esimene teemadering puudutas intervjuueeritavate tausta, teine uuris klubikultuuri isiklikku tähendust, teekonda klubikultuurini ning muusika olulisust intervjuueeritavate jaoks. Kolmas küsimustering käsitles klubikultuuris eksisteerivaid suhteid ja inimestevahelist dünaamikat. Intervjuu lõpus uurisin, milline võiks olla kohalike omavalitsuste ja riigi suhe klubikultuuriga ning kuidas tajub vastanute meelest klubikultuuri laiem avalikkus. Intervjuueeritavate anonüümsuse tagamiseks kasutan pseudonüüme.

Intervjuudes esile kerkinud teemade põhjal kirjeldan esmalt, kuidas kujunes Sveta baarist oluline paik eesti- ja venekeelsete noorte integratsioonis. Seejärel vaatlen, kuidas jõudsid uuringus osalejad baarini ja said selle kogukonna osaks. Sellele järgneb alternatiivse klubikultuuri väärtusruumi analüüs ning viimaks kirjeldan

eesti- ja venekeelsete inimeste omavahelist suhtedünaamikat alternatiivses klubikultuuris, samuti muusika tähtsust klubiküllastajatele.

Toetava materjalina olen artiklis kasutanud refleksiooni enda kogemustest klubielus. Minu isiklik ööelukogemus on kestnud üle 15 aasta, mille jooksul olen olnud nii küllastaja kui ka korraldaja ning Tallinna ööelu nõuniku rollis. Klubikultuurist eesti- ja venekeelsete inimeste integreerijana hakkasin mõtlema pärast seda, kui Sveta baar loodi. Kuigi küllastasin näiteks Helikopterit, kus käisid samuti koos erinevat keelt kõnelevad inimesed, joonistus just Sveta baari puhul selgemalt välja selle võime inimgrupe integreerida. Kõigist Tallinna alternatiivklubidest on minu suhe Sveta baari ning sealse kogukonnaga kõige isiklikum. Nii nagu selle artikli jaoks intervjuueeritud inimestele on Sveta baar mullegi pakkunud turvalist keskkonda, kus olen tundnud end oodatuna, hoituna ja koduselt.

Sveta baar: kontekst

Sveta baar oli Põhja-Tallinnas, Kalamajas Depoo alal asuv populaarne koht, mis tegutses baari, öökubi ja etendusasutusena ning mahutas umbes 300 inimest. Baar eristus algusest peale hoiakuga, mis oli inimeste suhtes silmatorkavalt kutsuv, sõltumata näiteks nende rahvuslikust kuuluvusest või seksuaalsest sättumusest. Sealjuures oli Sveta baaril eristuv identiteet, mille tundis ära nii kujunduskeeles, reklaamtekstides, sisekujunduses, programmis kui ka kogu tervikus. Ka lühitutvustus Sveta baari Facebooki lehel ütles, et tegu on „avatud mõtlemisega kõiki tervitava kohaga, mis tunneb uhkust oma mitmekesise programmi üle, on seiklushimuline ja heasüdamlik ning pakub platvormi mitmesugustele subkultuuridele. Alates klubiõhtutest kuni *live*-kontsertideni püütakse alati nihutada uusi piire ja tuua inimesi kokku”.³

Teekond Sveta baarini ja selle kogukonna osaks saamine

Sarnaselt globaalse kogemusega (Kulczynski, Baxter, Young 2016: 245) jõudis ka suurem osa minu intervjuueeritavatest Sveta baari ning teistesse alternatiivsetesse klubidesse, nagu Lekker, HALL või Kauplus Aasia, huvist muusika vastu. Aleksander (28) oli enne klubides käima hakkamist trummar ning Kostja (31) asus

DJ-tamist harjutama enne ööelus osalemist. Kõigil ülejäänuil tekkis huvi muusika mängimise või sündmuste korraldamise vastu pärast esimesi kokkupuuteid klubikultuuriga. Irina (22), Robin (21) ja Dmitri (22), kes jõudsid klubikultuurini juhuslikult, asusid pärast mõnda aega regulaarselt väljaskäimist ka ise DJ-de ja korraldajatena tegutsema. See näitab tavapäraselt tendentsi, mille kohaselt on alternatiivskeenedes piirid aktiivse looja ja passiivse fänni vahel sageli hägusad (Davidjants 2022: 324). Mia (25), Vladimir (23), Oliver (31) ja Andrei (24) jõudsid alternatiivklubidesse teadlikumalt ning hakkasid paralleelselt tegelema ka loominguga – produtseerima ja mängima DJ-na muusikat või esinema *drag*-artistidena. Vaid Olga (26) osaleb klubikultuuris ainult küllastajana.

Kuna väljaskäimise eesmärgid on muu hulgas suhtlus, sotsiaalse võrgustiku ja sotsiaalse kapitali laiendamine (Jiang 2017: 2), toimub ka uute tutvuste ja sidemete tekkimine loomulikult seeläbi, kui regulaarselt ööelus osalevad inimesed toovad uusi inimesi seltskonda. Aleksandr:

Tavaliselt on nii, et keegi sõber toob oma sõbra kaasa, me hakkame omavahel rääkima, vestluse käigus saame tuttavamaks, räägime edasi ja tekib uus side uue inimesega. Järgmisel üritusel toob tema oma sõbra kaasa ja siis saame veel omakorda tuttavaks ja nii edasi.

Aleksandri öeldu illustreerib ilmekalt, kuidas Tallinna klubikultuuri kogukond orgaaniliselt areneb ja kasvab. Ta maalib pildi (kindla muusika-stiiliga) skeenedest – unikaalsetest lokaalsetest nähtustest, mis muudavad mingi piirkonna liikmed kogukonnaks. Lisaks armastusele muusika, tantsimise ja kultuuri vastu seovad klubikultuuri skeenes regulaarselt osalevaid inimesi üksteisega ka muu sotsiaalne kontekst, ümbritsev keskkond ja toimuvad sündmused (Glass 2012: 697), sarnane maailmavaade ja ühised huvid, aga ka näiteks frustratsioon poliitikas ja ühiskonnas toimuva tõttu. Mia:

Mõnikord [ühendab] ka nagu reaalne frustratsioon, ma ei tea, näiteks EKRE valitsuse vastu pluss ilmselt frustratsioon ühiskonna vastu. Ja siis see kokku tulemine ja see tunne, et okei, siin saame nüüd lõpuks ennast koos

³ Sveta baar, *Facebook*, <https://www.facebook.com/SvetaTallinn> (5.10.2023).

välja elada. Mulle tundub, et see on see, mis ühendab neid inimesi.

Seega on alternatiivne klubikultuur näide positiivsest poliitilisest aktivismist, mis pakub nii selles osalevale üksikindiviidile kui ka kogukonnale elujaatava kogemuse, mis ei ole rõhuv. Sarnaselt ööelu arenguga mujal maailmas (Street 2012: 1) kinnitab ka Tallinna näide, et pidutsemine võib olla poliitiline tegevus, mis inspireerib ühiskondlikku kollektiivset tegevust ja loob aluse sotsiaalsele aktivismile.

Olenemata sellest, milline on inimeste peamine ajend teekonnal klubikultuurini, pakub see keskkond vaba ja avatud platvormi, kus inimesed saavad üksteisega suhelda, uute inimestega tutvuda, tunda ühtekuuluvust teistega ning luua uusi tähendusrikkaid sotsiaalseid sidemeid. Inimeste kuuluvustunnet suurendavad just elavat muusikat esitavad kohad, mis annavad ka võimaluse üksteisega suhelda (Hoeven, Hitters 2019: 266). Nii on Sarasoni (1974: x) järgi kogukondlikkuse üks põhilisi elemente kuuluvustunne. Sellele lisanduvad kogukonna liikmesus, liikme mõjuvõim, integratsioon ning vajaduste täitumine ja jagatud emotsionaalne side (Hyde, Chavis 2007: 181–182). Sellist kogukondlikkust illustreerib Irina kogemus, kelle soov Eestist ära kolida muutus, kui pärast keskkooli näitas juhuslik eestikeelne tuttav talle Sveta baari. Seeläbi avanes tema jaoks varem täiesti tundmatu, kuid inspireeriv maailm oma kogukonnaga. Nagu teistest nii sai ka temast regulaarne klubikultuuris osaleja ja sealse kogukonna liige:

Kui ma olin seitseteist, enne kui ma kohtusin eestlastega, siis ma tahtsin ära kolida. Ma mõtlesin, siin on nii igav, kõige igavam. Kõige igavam riik, kõige igavam linn, meil on nii vaikne. Meil on nii kuidagi rahulik, igav, mina olen noor, mida ma siin teen. Siis kohtusin Tinderis selle kutiga ja ta kutsus mind Svetasse. Ma ei olnud kunagi Svetas käinud, ma ei olnud kunagi nagu pidudel käinud, ma ei teadnud absoluutselt, mis see on ja ma ei kuulanud niisugust muusikat. Ja kui ma jõudsin sinna, ma olin nagu vau. Ma olin nii üllatunud, et siuksed asjad Tallinnas toimuvad. Siis ma palusin, et näita mulle veel selliseid kohti ja ta näitas mulle HALLi. [...] Ja no kuidagi noh, ühest sõbrast sai teine ja kolmas ja kui sa käid klubides iga nädalavahetus, siis sa jääd

inimestele meelde. Lisavad sind Facebookis ja nii edasi.

Sarnaselt Irinaga rõhutasid teisedki uuringuosalised Sveta baari rolli nende isikliku kogukonna tekkel. Paljud intervjueeritavad tõid välja, et nende igapäevane suhtlusringkond koosneb inimestest, kellega nad on aastate jooksul klubides tutvunud, lisaks pärinevad sealt olulised tööalased kontaktid.

Alternatiivse klubikultuuri väärtusruumid

Klubikultuuris osalevad noored võivad mõjuda elitaarsena, seostades end tugevalt mõne konkreetse muusika ja stiiliga ning eristades end sedasi peavoolu noortest (Allaste 2015: 133). Sellele tendentsile viitas näiteks Vladimir, öeldes, et alternatiivse klubikultuuri kogukond võib kõrvaltvaatajale tunduda elitaarne, kuid pakub tänu oma teatavale kinnisusele selle osalejatele kuuluvustunnet: „See on kogukond, kas see meeldib mulle või mitte. Mõnikord võib see tunduda elitaarne, sest koosneb sõprade sõpradest ja nende sõpradest.”

Kogukondlikkusega kaasnevad ka kindlad väärtused, mis minu intervjueeritavate sõnul iseloomustavad alternatiivset klubikultuuri esindavaid kohti, sealhulgas Sveta baari. Sealse kogukonna väärtusi kirjeldatakse selliste märksõnadega nagu vabadus, avatus, ühtekuuluvustunne, autentsus ja mitmekesisus, mis on osa nende inimeste identiteedist ja elustiilist.

Ühtekuuluvustundega seostus ka kogukonda kuulumine. Kuigi lõbutsemine ja lõõgastumine on olulised, on alternatiivses klubikultuuris vähemalt sama tähtsad jagatud kogemused ja üksteise toetamine. Selles kontekstis ilmnis olulise aspektina alternatiivse klubikultuuri eriline tähendus LGBTQ+ inimeste jaoks; see pakub neile turvalisemat ja aktsepteerivat ruumi, kus nad saavad olla nemad ise. See tähendus kattub LGBTQ+ (sõbralike) kohtadega üle maailma, mida ühendab eesmärk pakkuda ohutut ja tunnustavat keskkonda ning eristuda hinnanguid andvatest kodu-, töö- või koolikeskkondadest (Pelsy 2021: 13). Sama kinnitas Mia:

[Alternatiiv]klubid on väljund nagu ühes mõttes, sest kui ma hakkasin väljas käima, just geiklubides käima, siis ma sain olla mina ise. Too moment pidin kodus varjama, kes ma

olen, koolis natuke vähem varjama, aga ikkagi ja kui ma astu[si]n klubisse, mis on LGBTQ+, siis ma sain seal olla mina ise.

Teise väärtusena iseloomustas alternatiivseid peokohti väga teadlikult kureeritud muusika-programm. Pea kõik vastajad rõhutasid ühe esimese tunnuseks muusika olulisust, näiteks üksinda tantsimist kui n.-ö. püha tegevust. Seegi aspekt kattub globaalse kogemusega, sest muusika ja sellega seonduv on olnud läbi aegade noortekultuuris olulisel kohal. Ka Y-generatsiooni esindajate jaoks on see oluline elustiili kujundaja, mille järgi arendada identiteeti ja sotsiaalselt võrgustikku (Kruger, Saayman 2015: 369).

Kokkuvõttes väärtustavad alternatiivklubid kultuurilist kogemust ja pakuvad mitmekülgset sisu ja erinevaid kunstivorme – muusikast ja teatrist kuni tantsu ja etenduskunstideni. Sveta baaris said inimesed end väljendada, muusikat nautida, tantsida ja lõõgastuda, kogedes samal ajal vabadust ja tundes end turvaliselt, kartmata kriitikat. Irina:

Kõik, mis mind huvitab praegu, on need üritused ja muusika. Mulle meeldib kõige rohkem, et kui ma olen [alternatiiv]klubis, siis mind ei häiri mitte midagi ja ma võin lihtsalt tantsida. Ehk siis see tunne toob mulle nii palju rõõmu. Ma ei tea, mis veel tooks mulle nii palju positiivseid emotsioone.

Isiklik muusikakogemus jagatud klubiruumis

Juba reivikultuuri algusaastatel Suurbritannias tulid noored kokku, et tantsida muusika järgi, millest keegi teine peale nende ei hoolinud (Brewster, Broughton 2006: 87). Selle uurimuse jaoks läbiviidud intervjuudest ilmselt, et muusika on alternatiivses klubikultuuris osalejaid ühendav tegur, kuid erinevad inimesed tajuvad ja kogevad seda erinevalt. Näiteks kirjeldas Oliver, kuidas kodus ei kuula ta samasugust muusikat nagu klubis ning klubis kõlav muusika ei ole vaid helitaust, vaid kogu kogemuse oluline osa, mis loob vajaliku keskkonna eneseväljenduseks, nagu tantsimine või esinemine. Oliver:

Kodus ei kuula ma sellist muusikat nagu klubis, selle jaoks on vaja kindlalt seisundit. Minu jaoks on muusika osa klubikultuurist, üks osa tervikust. See on pigem vahend, läbi mille ma olen nii-öelda, saan tantsida, plaate mängida või esineda.

Ka Irina, kelle jaoks on muusika tema põhiline hobi, käib klubis eelkõige selleks, et segamatult muusikat kuulata ja selle järgi tantsida. See hoiak tõendab muusika emotsionaalset ja vaimset mõju inimestele, pakkudes neile võimalust tunda ennast vabalt ning end läbi tantsu ja liikumise väljendada. Irina: „Klubis meeldib mulle kõige rohkem, kui saan segamatult muusika järgi tantsida. Ma ei näe midagi, ma ei kuule kedagi, lihtsalt on mina ja muusika.”

Intervjuudest järeldus, et inimesed, kes peavad end Sveta baariga seotud kogukonna osaks, hindavad sellist klubikeskkonda, kus muusikat tõeliselt väärtustatakse ja nauditakse, ja mitte sellist, kus domineerib alkoholi tarbimine või sotsiaalne surve. Seega on muusika tundmine ja hindamine alternatiivses klubikultuuris kõrgel kohal, nagu ütleb Mia: „See, mis paneb sind olema hommikuni klubis, on armastus muusika vastu ja armastus tantsimise vastu.”

Kuigi inimeste jaoks, kes peavad end Sveta baari kogukonna osaks, on muusika klubikultuuris esmane, toob Robin esile vastuolu ideaalse ja reaalse peo vahel. Seal võib muusika roll jääda sageli tagaplaanile ning inimesed keskenduda pigem omavahel suhtlemisele. Ka varasemad uuringud kinnitavad, et pidutsemist ja sõpradega koos purjujoomist seostatakse meeldivate kogemustega, nagu naermine, tantsimine ja kvaliteetse aja veetmine (Ander, Abrahamsson, Bergnehr 2017: 841–842). Selle järgi on muusika funktsioon peo kontekstis olla pigem taustaks sotsiaalsetele tegevustele kui sündmuse keskpunkt. Robin:

Ideaalses maailmas oleks muusika number üks prioriteet peol. Aga reaalsuses minnakse, ostetakse pilet, et saaks olla kuskil ja inimestega koos juua, suitsu teha. Ja muusika kipub jääma kõrvaliseks. Vahepeal käiakse ühte lugu kuulamas.

Minu intervjuud kinnitasid muusika kesksust klubikultuuris osalemisel. Ent isegi kui muusika on alternatiivses klubikultuuris paljudele kõige väärtuslikum osa, võivad selle roll ja tähendus oluliselt erineda, sõltudes klubikultuuris osalejate eelistustest. Küll aga on kõigi jaoks muusika oluline vahend, et tunda end vabalt. See pakub ühelt poolt põhjuse kokku tulla ning teiselt poolt end väljendada.

Integratsioon klubikultuuri kaudu ning eesti- ja venekeelsete inimeste suhtedünaamika

Kuna Tallinna klubide turundustegevus on tavaliselt suunatud peamiselt eesti keele kõnelejatele, on venekeelsetel inimestel Tallinna klubikultuuris infole ja seeläbi üritustele sageli piiratud ligipääs. Oma valdavalt ingliskeelse sotsiaalmeediaga erines Sveta baar keskmisest klubist. Nende teadlikult avatud turundusstrateegia sihtis keelevelikuga rahvusvahelist publikut, meelitades suurema tõenäosusega ligi kõiki, kes inglise keelt oskavad. Avatusele venekeelsete inimeste suhtes viitas ka klubi slaavipärane nimi. Seetõttu iseloomustas Sveta baari ka rahvusvaheline klientuur. Võrreldes teiste Tallinna kultuuri- ja meelelahutusasutustega oli seal lisaks eestikeelsetele rohkem vene emakeelega külastajaid.

Ka Sveta baari alustanud sõpruskonna liikmed esindasid eri rahvusi, kelle hulka kuulusid eestlased, britt, türklane ja venekeelsed eestlased (vestlus autoriga). Ilmselt oli see mitmekesisus üks põhjus, miks Sveta baar mõjus Eestis elavatele välismaalastele ja kohalikele venekeelsetele eestlastele sõbralikuna. Ka uuringus osalejad leidsid, et Sveta baar oli avatud ja sõbralik kogukonno, kus nad tundsid end oodatult ja turvaliselt. See arvamus kattub varasemate uuringutega, mille kohaselt on konkreetsetel paikadel väga oluline roll skeenede ja noortekultuuride kujunemises ja jätkumises (Glass 2012: 711). Ühtlasi oli Sveta baar mitme venekeelse intervjuueeritava jaoks, kes tunnevad end nüüdseks Tallinna peoskeenes koduselt, esimene kokkupuude eestlaste ja Tallinna klubikultuuriga.

Alternatiivse klubikultuuri külalisi tõmbab neisse paikadesse sarnane muusikamaitse, jälgitavad meediakanalid ning ennekõike võimalus aega veeta sarnaste maitse-eelistustega inimestega (Thornton 1995: 15). Ka minu intervjuudest järeldus, et Tallinna alternatiivne klubikultuur koosneb omavahel intensiivselt suhtlevatest inimestest, kellel tekib muusika tõttu automaatselt neid ühendav teema, mis ületab keelebarjääri ning soodustab eri keeletaustaga inimeste tutvumist. Aleksandr:

Noh, sellel [eesti- ja venekeelsete inimeste vahelisel] tutvusel on kindlasti kergem tekkida just klubis, sest rahvahulk on kont-

sentreeritud, palju inimesi on ühes kohas ja siis kuidagi automaatselt arvad või tead, et kui inimene tuleb sinna üritusele, siis sul on temaga mingisugune ühine teema või side olemas. Et kas muusika või üritused või klubikultuur üldiselt. Siis tuleb kergemini see tutvus, kui see kuskil mujal tuleks.

Intervjuudest ilmnes ka Sveta baari siseringi pühendumine klientidele ja kogukonnale, omanikest teenindajateni. Ka see aitas utel venekeelsetel (ja teistel mitte eestikeelsetel) inimestel ületada keelebarjääri ja luua uusi pikaajalisi sidemeid. Minu intervjuueeritavate kogemus kinnitas, et Sveta baaris sagedasti aega veetnud inimesed muutusid ühel hetkel sealses kogukonnas rohkem kui lihtsalt küllastajaks. Näiteks hakkasid nad ise muusikat mängima, tööle baaris või piletimüügis või korraldama sündmuseid. Robin:

Ma sain aru, et ma sain gümnaasiumi kõrvalt käia nädalavahetustel öösiti peol ja samal ajal raha saada selle eest. Ma hakkisin süsteemi ära. Ja siis ma hakkasingi käima niimoodi. Nüüdseks ma olen töötanud siis baaris, baari-abina, turvamehena, garderoobis, piletis jne. Nüüd teen Svetale graafilist disaini selle teleka jaoks, mis neil on see seal leti peal.

Eesti- ja venekeelsete inimeste integratsioon on kompleksne protsess ning võimalus osaleda kultuuris mängib inimeste ühiskonda kaasatusel väga tähtsat rolli. Näiteks ilmnes 2020. aasta Eesti ühiskonna lõimumismonitooringus, et avalikel kultuuri ja spordi suurüritustel osaleti sõltumata rahvusest märgatavalt harvem kui eelnenud aastatel. Osalusaktiivsuse vähenemist põhjustasid 2020. aastal muu hulgas koroonapandeemiast tingitud (kogunemis)piirangud ja majanduslik ebakindlus (Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2020). Sellegipoolest tehakse integratsiooni edendamiseks Eestis regulaarselt tööd nii kohalikul kui ka riiklikul tasandil. Minu intervjuueeritavate tagasiside põhjal mõjuvad senised meetmed sihtrühmale vahel siiski elukaugena. Jagades visioone, kuidas integratsiooni parandada, pakkusid intervjuueeritavad välja noortekeskustest erineva sotsiaalse platvormi loomise, mis soodustaks erineva keelega inimeste suhtlust ja ajaveetmist. Sellised kohad peaksid olema noorte jaoks loomulikud ja atraktiivsed

keskkonnad, mitte vastama poliitilistele või ametlikele standarditele. Oliver:

Peaks looma mingi ruumi, kus inimeste ühised huvid saaksid väljenduda. Ja ma ei oskagi mõelda midagi mingitest noortekeskustest või asjadest, sest ma ei ole elu sees nendes käinud. See inimene, kes käis meil noortekeskuses kooli ajal, tundus imelik. See tundub nagu sihuke veider forsseeritud asi.

Siinkohal selguski intervjuudest, et alternatiivsed klubid, nagu Sveta baar, on integratsiooniks tõhusad paigad, sest pakuvad erineva emakeelega inimestele suhtlusvõimalusi. Samas leidsid asjaosalised, et venekeelsete inimeste integreerumine eestlastega võtab veel aega, sest tegu on keerulise protsessiga, mis peab toimuma orgaaniliselt. Nad leidsid ka, et klubikultuuri potentsiaali integreerijana saaks veelgi rohkem rakendada, rõhutades just Sveta baari positiivset pretsedenti. Nende sõnul võiks suurem hulk ööeluasutusi sarnaselt Svetaga kaasata rohkem kohalikke venekeelseid elanikke, näiteks teadliku turundustegevuse kaudu. Nii ütles Irina:

Aga klubid võiksid minu meelest natuke rohkem sellega [venekeelsete kaasamisega] tegeleda, kuna meil on praegu selline olukord, et meil inimesed istuvad kodus, sest meil oli koroonaa, meil on vähe raha. Võiksite kuidagi rohkem neid kutsuda siis klubisse, aga klubid lihtsalt teevad Facebooki sündmuse. Siiski saab väita, et integreerumine on läbi ühiste huvide ning klubikultuuri positiivse ja avatud suhtumise võimalik.

Seega mängib klubikultuur integratsiooni-protsessis olulist rolli, võimaldades inimestel leida ühiseid huve ja vahetada kogemusi ilma keelebarjäärita, sest nagu ilmes mu uurimusest, ei ole venekeelsetel ja venekeelsetes koolides käivatel Eesti noortel integreerumiseks palju võimalusi. Näiteks mainis Irina, et tema eesti keele oskus paranes tänu alternatiivklubides käimisele, samamoodi laienes tema eestlastest koosnev tutvusringkond. Ta sai järk-järgult osaks eestlaste seltskonnast ja kohalikust kogukonnast. Seoses sellega arvasid intervjuueeritavad, et linn võiks toetada alternatiivseid klubisid, mis integratsiooni panustavad. Kostja: „Ma arvan, et linn võiks toetada Svetat ja HALLi loomulikult. Ma arvan, et need kaks kohta on teinud integrat-

siooni heaks võib-olla isegi rohkem kui kõik need poliitilised ettevõtmised.”

Rääkides veel takistustest eesti- ja venekeelsete inimeste integreerumisel, rõhutasid venekeelsed noored väljakutseid haridussüsteemis ning toetasid täielikult eestikeelsele haridusele üleminekut ja koosõppiva kooli loomist. Dimitri: „Mina vabaneksin vene koolidest. Venekeelsetel lastel on raske Eesti koolidesse integreeruda.” See kinnitab levinud arvamust, mille kohaselt on Eesti ühiskonna üks suur probleem ja lõimumise pidur kontaktide vähesus eesti- ja venekeelse elanikkonna vahel (Ossinovski 2023).

Kokkuvõtteks, integratsioon peaks olema loomulik ja orgaaniline, mitte sunnitud protsess. Samamoodi viitasid intervjuueeritavad sotsiaalsete kohtade ja ühiseid huvisid siduvate platvormide olulisusele, mis aitavad kaasa erineva taustaga inimeste lõimumisele ning loovad aluse keelelise ja kultuurilise mitmekesisuse rikastamiseks ühiskonnas.

Kokkuvõte

Oma artiklis otsisin vastust uurimisküsimusele, kuidas alternatiivne klubikultuur eesti- ja venekeelseid inimesi omavahel ja laiemalt ühiskonda integreerib. Selleks uurisin Sveta baari näitel, milline oli sealse eesti- ja venekeelse publiku omavaheliste suhete dünaamika, millised aspektid nende suhete kujunemist mõjutasid ning milline roll oli selles kõiges muusikal. Kitsamalt vaatlesin, kuidas olid eri keelerühmadest pärit intervjuueeritavad jõudnud Sveta baarini ja saanud sealse kogukonna liikmeks ning mil moel vastandusid nad peavoolu kultuurile ja muusikale.

Uurimuses selgus, et alternatiivne klubikultuur võib edukalt toimida eesti- ja venekeelsete inimeste integreerijana, luues avatud ja mitmekesise keskkonna, kus inimesed saavad üksteisega suhelda, tutvuda ning luua tähendusrikkaid sotsiaalseid sidemeid ja saada kogukonna osaks. Alternatiivses klubikultuuris nihkub keelebarjäär tagaplaanile ning esikohale kerkivad ühised huvid, jagatud armastus muusika vastu ning sarnane väärtusruum, mille kesketeks märksõnadeks on vabadus, avatus, ühtekuuluvustunne, autentsus ja mitmekesisus.

Kuigi klubikultuur võib olla integratsiooniks sobilik keskkond, tuleb selle eesmärgi nimel

teha järjepidevat teadlikku tööd esmajoones venekeelse elanikkonnaga, hoides samaaegselt protsesse orgaanilisena, sest just loomulik keskkond on integratsiooniks kõige tõhusam. Sveta baari näitel selgus, et integratsiooniks sobiva keskkonna tekkeks tuleb täita mõned eeldused, näiteks inglise keele kasutus peamise suhtluskeelena, mis näitab koha avatust kõikide inglise keelt kõnelevate inimeste suhtes. Sama oluline on avatus ja kogukondlikkus, mis võimaldab regulaarsetel klubikülastajatel soovi korral panustada sündmuste korraldamisse või klubi-ruumide haldamisse.

Analüüsist selgus, et Sveta baar sobitub ka globaalses plaanis alternatiivse klubikultuuri skeenedega, muu hulgas tänu põhimõttele olla turvalisem ja salliv ruum kõikide inimeste suhtes, sõltumata seksuaalsest sättumusest, keele-

taustast või mõnest muust aspektist. Muusikal oli Sveta baari ja sealse kogukonna jaoks keskne tähtsus. See mängis eesti- ja venekeelsete inimeste integratsioonis olulist rolli ning oli olulisemaid põhjuseid, miks üldse klubi küllastada.

Seni on rahvusvahelise ööelu uurijad kesken-
dunud pigem selle majanduslikele ja kvantitatiivsetele aspektidele. Kuigi globaalselt on uuritud ka ööelu sotsiokultuurilist väärtust ja selle rolli integratsioonis, kaasamises, kogukonna, kuuluvustunde ja sotsiaalse heaolu loomises (Glass 2012; Jiang 2017; Street 2012; Hoeven, Hitters 2019; Allaste 2015; Pelsy 2021; Thornton 1995), on Eestis suuremad uuringud siiski veel ees. Neile aspektidele tasuks tulevastes uuringutes rohkem tähelepanu pöörata ja neid praktilises poliitikakujunduses arvesse võtta.

Allikad

10 poolstruktureeritud süvaintervjuid (oktoober 2022 – jaanuar 2023)

Kirjandus

Allaste, Airi-Alina 1998. *Reivikultuur Eestis*. Diplomitöö, Tallinn: Eesti Humanitaarinstituut.

Allaste, Airi-Alina 2001. Klubikultuur Eestis. – *Ülbed 90ndad. Probleemid, teemad ja tähendused 1990. aastate eesti kunstis*. Koost. Sirje Helme, Johannes Saar, Tallinn: Kaasaegse Eesti Kunsti Keskus, lk. 67–82.

Allaste, Airi-Alina 2015. Club Culture in the Cultural Periphery: The Case of Estonia. – *The Borders of Subculture*. Eds. Alexander Dhoest, Steven Malliet, Jacques Haers, Barbara Segaert, London: Routledge, pp. 123–142, <https://doi.org/10.4324/9781315722733>.

Ander, Birgitta, Agneta Abrahamsson, Bergnehr Disa 2017. 'It is ok to be drunk, but not too drunk': Party Socializing, Drinking Ideals, and Learning Trajectories in Swedish Adolescent Discourse on Alcohol Use. – *Journal of Youth Studies* 20/7, pp. 841–854, <https://doi.org/10.1080/13676261.2016.127351>.

Bennett, Andy 2020. Situating 'Subculture': On the Origins and Limits of the Term for Understanding Youth Cultures. – *Researching Subcultures, Myth and Memory*. Eds. Bart van der Steen, Thierry P.F. Verburgh, Cham: Springer, pp. 19–34, doi:10.1007/978-3-030-41909-7_2.

Brewster, Bill, Frank Broughton 2006. *Last Night a DJ Saved My Life: The History of the Disc Jockey*. London: Headline.

Burchardt, Tania, Julian Le Grand, David Piachaud 2002. Degrees of Exclusion: Developing a Dynamic, Multi-Dimensional Measure. – *Understanding Social Exclusion*. Eds. John Hills, Julian Le Grand, David Piachaud, Oxford: Oxford University Press, pp. 30–43, <https://doi.org/10.1093/oso/9780199251070.003.0003>.

Davidjants, Brigitta 2022. Women's Experience in Estonian Punk Scenes during the Transition from Soviet to Post-Soviet Society. – *Punk & Post-Punk* 11/3, pp. 307–330, doi:10.1386/punk_00145_1.

Diletantide Avangard 2010 = Diletantide Avangard 19. *last.fm*, 2010, <https://www.last.fm/event/1635385+Diletantide+Avangard+19> (5.12.2023).

Drobot, Valeria 2020. Kuhu minna? LGBTQ+ väljaskäimise kohti 1990. aastatest. – *Eesti LGBT ajalooveeb*, 18.03.2020, <https://tlulgbt.wixsite.com/ajalooveeb/post/kuhu-minna-lgbt-v%C3%A4ljask%C3%A4imise-kohti-1990-aastatest> (14.02.2024).

Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2020. Tallinn: Kultuuriministeerium, <https://www.kul.ee/media/3240/download> (10.01.2024).

Erol Işık, Nuran 2015. The Role Of Narrative Methods in Sociology: Stories as a Powerful Tool to Understand Individual and Society. – *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 18, pp. 103–125.

Farrer, James 2008. Play and Power in Chinese Nightlife Spaces. – *China: An International Journal* 6/1, pp. 1–17.

Farrugia, Rebekah 2012. *Beyond the Dance Floor: Female DJs, Technology and Electronic Dance Music Culture*. Bristol: Intellect Books.

Glass, Pepper G. 2012. Doing Scene: Identity, Space, and the Interactional Accomplishment of Youth Culture. – *Journal of Contemporary Ethnography* 41/6, pp. 695–716, <https://doi.org/10.1177/0891241612454104>.

Hae, Laam 2011. Gentrification and Politicization of Nightlife in New York City. – *ACME: An International Journal for Critical Geographies* 10/3, pp. 564–584.

Haenfler, Ross 2014. *Subcultures: The Basics*. London: Routledge.

Hall, John R., Mary Jo Neitz, Marshall Battani 2003. *Sociology of Culture*. London: Routledge.

Hoeven, Arno van der, Erik Hitters 2019. The Social and Cultural Values of Live Music: Sustaining Urban Live Music Ecologies. – *Cities* 90, pp. 263–271, <https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.02.015>.

Hyde, Mary, David Chavis 2007. Sense of Community and Community Building. – *Handbook of Community Movements and Local Organizations*. Eds. Ram A. Cnaan, Carl Milofsky, New York: Springer, pp. 179–192, http://dx.doi.org/10.1007/978-0-387-32933-8_12.

Jiang, Wenjia 2017. *The Role of Urban Nightlife in Perceived Social Integration: Perspectives of International Students in Nanjing*. Student thesis, Utrecht: University of Utrecht, <https://studenttheses.uu.nl/handle/20.500.12932/27572> (9.07.2024).

Kartau, Mari 2014. Kultuuritehas Polymer jõudis kuulsusriikka lõpuni. – *Menu*, 29.01.2014, <https://kultuur.err.ee/296512/kultuuritehas-polymer-joudis-kuulsusriikka-lõpuni> (23.11.2023).

Kelly, Hugh F. 2016. *24-Hour Cities: Real Investment Performance, Not Just Promises*. New York: Routledge.

Klubi 2002 = Klubi. – *Eesti Päevaleht*, 4.04.2002, <https://epl.delfi.ee/artikkel/50919871/klubi> (14.02.2024).

Kruger, Martinette, Melville Saayman 2015. Consumer preferences of Generation Y: Evidence from live music tourism event performances in South Africa. – *Journal of Vacation Marketing* 21/4, pp. 366–382, <https://doi.org/10.1177/1356766715585903>.

Kröönström, Kristiina 2023. VIDEO. Tallinna kontsertklubid vaevlevad rahalistes raskustes. Kas pealinna ööelu sureb välja? – *Pealinn*, 20.12.2023, <https://pealinn.ee/2023/12/20/video-tallinna-kontsertklubid-vaevlevad-rahalistes-raskustes-kas-pealinna-ooelu-sureb-valja/> (3.01.2024).

Kulczynski, Alicia, Stacey Baxter, Tamara Young 2016. Measuring Motivations for Popular Music Concert Attendance. – *Event Management* 20/2, pp. 239–254, <https://doi.org/10.3727/152599516X14643674421816>.

Laiakask, Pille 2018. *Subcultural Capital and the Logic of Consumption within Tallinn Alternative Club Culture*. Tallinn: Estonian Academy of Music and Theatre / Estonian Business School.

Laing, Jennifer, Judith Mair 2015. Music Festivals and Social Inclusion – The Festival Organizers' Perspective. – *Leisure Sciences* 37/3, pp. 252–268.

Leivategija, Karin 2023. Dance is a Disease for us': Dancing through the Night as a Threat to Moral Order in Urbanizing

- Estonia. – *Urban History* 51/2, pp. 1–22, doi:10.1017/S0963926823000457.
- Liempt**, Ilse van, Irina van Aalst, Tim Schwanen 2015. Introduction: Geographies of the Urban Night. – *Urban Studies* 52/3, pp. 407–421, https://doi.org/10.1177/0042098014552933.
- Lomp**, Loora-Elisabet, Madis Veltman 2022. FOTOD. Kristiines hukkus korteripõlengus inimene. – *Postimees*, 16.12.2022, https://www.postimees.ee/7671838/fotod-kristiines-hukkus-korteripolengus-inimene (12.12.2023).
- Lõimumisprogramm** 2023–2026. Kultuuriministeerium, https://www.kul.ee/asutus-uudised-ja-kontakt/kultuurimnisteerium/strateegilised-alusdokumendid (10.01.2024).
- Matos**, Michaelangelo 2016. *The Underground Is Massive: How Electronic Dance Music Conquered America*. New York: HarperCollins.
- Mini K** 2024. Telegram, veebruar 2024, https://t.me/+Ur3RukWg-gVIZjA0?fbclid=IwAR0PsGq-5Cmsm2uWYIPz5ltqz-7vXBN683T6PskVXwDdDYCG9iBhSEkv8mM (14.02.2024).
- Moloney**, Isobel 2019. Community Spirit: How DIY Culture is Transforming Leeds' Music Scene. – *Mixmag*, 14.05.2019, https://mixmag.net/feature/leeds-diy-wharf-chambers-chunk-scene-report (25.11.2023).
- Nofre**, Jordi 2020. Because the Night Belongs to Us. – *Emulations. Revue de sciences sociales* 33, pp. 129–138, https://doi.org/10.14428/emulations.033.08.
- Nofre**, Jordi 2021. Nightlife as a Source of Social Wellbeing, Community-Building and Psychological Mutual Support after the Covid-19 Pandemic. – *Annals of Leisure Research* 26/4, pp. 505–513, https://doi.org/10.1080/11745398.2021.1964991.
- Nofre**, Jordi 2023. The Touristification of Nightlife: Some Theoretical Notes. – *Urban Geography* 42, pp. 1552–1561, https://doi.org/10.1080/02723638.2020.1855002.
- Nowak**, Raphaël, Andy Bennett 2020. Music Consumption and Technological Eclecticism: Investigating Generation Y's Adoption and Uses of Music Technologies. – *YOUNG* 28/4, pp. 347–362, https://doi.org/10.1177/1103308819896173.
- Ossinovski**, Jevgeni 2023. Eestikeelsest õpest ei piisa. – *Sirp*, 15.12.2023, https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/eestikeelsest-oppest-ei-piisa/ (27.12.2023).
- Pauts**, Katrin 2004. Ikka üks korralik gay-klubi. – *Õhtuleht*, 29.10.2004, https://www.oh tuleht.ee/164712/ikka-uks-korralik-gay-klubi- (14.02.2024).
- Pelsy**, Théotime 2021. *Identity and the Socio-Cultural Values of Queer Clubbing Scenes. The Perspective of Clubbers*. Master's Thesis, Rotterdam: Erasmus University Rotterdam, Erasmus University thesis repository, https://thesis.eur.nl/pub/57120/ (9.07.2024).
- Sarason**, Seymour Bernard 1974. *The Psychological Sense of Community: Prospects for a Community Psychology*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Street**, John 2012. *Music and Politics*. Cambridge, Malden, UK: Polity Press
- Sveta baar** 2023. Facebook, https://www.facebook.com/SvetaTallinn (10.10.2023).
- Swartjes**, Britt, Pauwke Berkers 2022. How Music Festival Organisers in Rotterdam Deal with Diversity. – *Festivals and the City: The Contested Geographies of Urban Events*. Eds. Andrew Smith, Guy Osborn, Bernadette Quinn, London: University of Westminster Press, pp. 95–109, https://doi.org/10.16997/book64.f.
- Talk**, Triin, Raul Kalvo, Katrin Paadam, Liis Ojamäe 2023. *Vanalinn: pärand, elukeskkond, turism. Uuringu „Tallinna vanalinnajätkusuutlik areng ja eksponeerimine“ lõpparuanne*. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia.
- Talpsepp**, Kadi 1999. Heterod peletavad homod klubist. – *Õhtuleht*, 3.11.1999, https://www.oh tuleht.ee/65430/heterod-peletavad-homod-klubist (14.02.2024).
- Thornton**, Sarah 1995. *Club Cultures: Music, Media, and Subcultural Capital*. Cambridge: Polity.
- Tuvikene**, Tauri 2015. Gentrifikatsioon. Linn kui kapitali mänguplats. – *Sirp*, 16.10.2015, https://sirp.ee/s1-artiklid/arhitektuur/gentrifikatsioon/ (5.10.2023).
- Vangonen**, Joonas 2017. *Punkarite roll Eestis ning nende suhted ühiskonnaga 1985–1995*. Magistritöö, Tartu: Tartu Ülikool.
- Vihma**, Peeter 2013. Stimulantide tarbimine Tallinna kesklinna ööklubides läbi majandusliku, kultuurilise ja sotsiaalse kapitali prisma. – *Subkultuurid. Elustiilide uurimused*. Koost. Airi-Alina Allaste, Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, lk. 354–382.

Club Culture as an Integrator of Estonian- and Russian-Speaking People: The Case of Sveta Baar

—
Natalie Mets

In my article I explored the research question of how alternative club culture integrates Estonian- and Russian-speaking people with each other and with society at large. To address this I examined the dynamics of the relationships between Estonian- and Russian-speaking audiences at Sveta Baar, the factors influencing these relationships, and the role of music in this process. More broadly, I investigated how interviewees from different linguistic groups came to Sveta Baar and became part of its community, and how they contrasted with mainstream culture and music.

The research revealed that alternative club culture can successfully serve as a medium for integrating Estonian- and Russian-speaking individuals by creating an open and diverse environment where people can interact, get acquainted and form meaningful social bonds, thus becoming part of a community. In alternative club culture, language barriers become less significant, while shared interests, a common love for music and similar values, centred around freedom, openness, a sense of belonging, authenticity and diversity, take precedence.

While club culture can be a suitable environment for integration, it requires continuous and conscious efforts, particularly on the part of the Russian-speaking population, to keep the processes organic, as natural environments are the most effective for integration. The case of Sveta Baar showed that certain conditions must be met to create an environment conducive to integration, such as the use of English as the primary language of communication, which demonstrates the venue's openness to all English-speaking individuals. Equally important is the openness and sense of community, allowing regular club-goers to contribute to event organization or club management if they wish.

The analysis indicates that Sveta Baar fitted within the global alternative club culture scene, partly due to its commitment to being a safer and more inclusive space for all people, regardless of sexual orientation, linguistic background or other factors. Music played a central role for Sveta Baar and its community, significantly contributing to the integration of Estonian- and Russian-speaking people, and is a primary reason for visiting the club.

So far, international researchers of nightlife have primarily focused on its economic and quantitative aspects. Although the sociocultural value of nightlife and its role in integration, inclusion, community building and fostering a sense of belonging and social well-being have been studied globally (Glass 2012; Jiang 2017; Street 2012; Hoeven, Hitters 2019; Allaste 2015; Pelsy 2021; Thornton 1995), major studies regarding Estonia are as yet to be undertaken. Future research should pay more attention to these aspects and consider them in practical policy-making.